

12. Rossiya. Polnoe geograficheskoe opisanie nashogo otechestva. Nastolnaya i dorozhnaya kniga dlya russkikh lyudey / pod red V. P. Semenova i pod obsch. rukov. P. P. Semenova i akad. V. I. Lamanskogo. – SPb.: Izd. A. F. Devriena, 1908.
Т. 7 : Malorossiya. – SPb., 1908.
13. Ruzhens'kyy M. M. Okhtyrshchyna. Istoriya ekonomiky ta zaselennya krayu / M. M. Ruzhens'kyy, Yu. V. Sytnyk. – Sumy : Ellada, 2009.
14. Sigarnoe tabakovodstvo v Chernigovskoy gubernii / sost. starshim spetsialistom po tabakovodstvu S. A. Egizom // Ezhegodnik Glavnogo Upravleniya Zemleustroystva i Zemledeliya po Departamentu Zemledeliya i Lesnomu Departamentu. 1908. – SPb. : Tip. V. F. Kirshbauma (otd.) Novoisakievskaya, d. 20, 1909. – S. 442-472.
15. Slyusarskiy A. G. Sotsialno-ekonomicheskoe razvitie Slobozhanshchiny XVII-XVIII vv. / A. G. Slyusarskiy. – H., 1964.
16. Storozhev V. N. Drevnost malorossiyskogo tabakovodstva / V. N. Storozhev // Kievskaya starina : ezheemesyachnyiy istoricheskiy zhurnal. – 1890. – Т. XXIX, iyun. – S. 549-551.
17. Tverdohlebov A. Sudba tabachnoy fabрики, zavedennoy pri Petre I-m v Ahtyirke / A. Tverdohlebov // Kievskaya starina: ezheemesyachnyiy istoricheskiy zhurnal. – 1886. – Т. XVI, sentyabr. – S. 178-182.
18. Tihomirov M. N. Sobornoe Ulozhenie 1649 goda / M. N. Tihomirov, P. P. Epifanov. – M., 1961. – Glava XXV.
19. Furduev V. Tabakovodstvo i fabrikatsiya mahorki / V. Furduev // Zhurnalyi Poltavskogo selsko-hozyaystvennogo obschestva. – Poltava : Tip. N. Pigurenko, 1883. – 2-y vyip. – S. 55-67.
20. TsDIAK Ukrainy, f. 2 KMF, op. 1, spr. 23, ark. 139.
21. TsDIAK Ukrainy, f. 763, op. 1, spr. 157, ark. 27.
22. Scherbachev V. S. Obzor tabakovodstva v Rossii / V. S. Scherbachev. – SPb. : Tip. V. Dumakova, Novyyi per., d. 7, 1889.
Vyip. I : Bessarabiya, Kubanskaya oblast, Zakavkaze. – 1889.
23. Scherbachev V. S. Obzor tabakovodstva v Rossii / V. S. Scherbachev. – SPb. : Tip. V. Dumakova, Novyyi per., d. 7, 1894.
Vyip. II, III : Malorossiya i Turkestanskiy kray. – 1894. – 192 s.
24. Yaremenko M. F. Narysy istoriyi Sumshchyny. Vyp. 3 : Pochatok XIX st. – 1861 r. : posibnyk z istoriyi ridnoho krayu dlya shkil, seredniy spetsial'nykh i vyshchyykh uchbovykh zakladiv / M. F. Yaremenko. – Sumy : Kozats'kyy val, 2000. – 175 s.
25. Yaremenko M. F. Sumshchyna poreformena (1861-1916 rr.) : monohrafiya / M. F. Yaremenko. – Sumy : Universytet's'kaknyha, 2002. – 366 s.

© Комликова Г. І.

Стаття надійшла до редколегії 30. 01. 2017 р.

УДК 39:323.11.(477.44) «Глухів»

Скляр В. М.

ЕТНІЧНА ТА МОВНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ГЛУХОВА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Розкрито етномовну структуру населення міста Глухова Сумської області за статистичними матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Визначено, що абсолютну більшість серед усього населення міста становили українці та україномовне населення. З'ясовано, що на теренах Глухова дисперсно розселені лише поодинокі представники етнічних меншин, найбільшою за чисельністю серед них залишилися росіяни. Встановлено особливості мовної структури як українців, так і етнічних меншин. Доведено, що в середовищі етнічних меншин значного розповсюдження набули процеси мовної асиміляції. Виявлено, що серед російськомовного населення Глухова, як наслідок інерційного впливу етномовних процесів доби бездержавності України, переважну більшість склали не російськомовні росіяни, а зросійщені за мовою українці. Підкреслено, що як росіяни, так і російськомовне населення залишилися в меншості серед загальної чисельності населення міста Глухова.

Ключові слова: місто Глухів, Сумська область, етнічна та мовна структура населення, статистичні матеріали, українці, україномовне населення, етнічні меншини.

Досить важливе значення в сучасній етнологічній науці в Україні належить дослідженням етнічного та мовного складу населення не лише окремих областей, але й окремих міст обласного підпорядкування. Потребує вивчення також і етномовна структура

населення міст обласного підпорядкування та районів Сумщини, зокрема і міста Глухова. Найбільш повні статистичні дані для проведення таких наукових етнологічних студій надають матеріали Всеукраїнського перепису населення 2001 року – останнього та єдиного перепису в Україні часів незалежності [1]. На основі аналізу цих статистичних матеріалів підготовлено таблиці [2, 3] та здійснено дослідження етномовної структури населення міста Глухова Сумської області. Етномовну структуру населення Сумської області за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року розкрито в одній із попередніх публікацій автора [4].

Все населення. Загальна чисельність населення міста Глухова становила 34 954 особи. Серед усього населення Сумської області частка цього міста становила лише 2,70% (34 954 особи із 1 296 763 осіб) [2, 4]. Тобто, на території Глухова зосереджувався лише кожен 37-й мешканець області. Поміж шести міст обласного підпорядкування Сумщини Глухів посідав п'яте місце за загальною чисельністю населення після Конотопу, Шостки, Охтирки та Ромен.

Українці. Визначальною ознакою етнічного складу населення міста Глухова, як і Сумщини у цілому, залишалося абсолютне домінування за чисельністю українців. Так, рівень частки українців досягав 90,76% (31 723 особи із 34 954 осіб). Тобто, 9 із 10-ти мешканців цього прикордонного міста України були українцями. Варто зазначити також, що рівень частки серед усього населення міста Глухова залишався навіть дещо вищим, ніж у цілому серед загальної чисельності населення Сумської області, відповідно, 90,76% (31 723 особи із 34 954 осіб) та 88,84% (1 152 034 особи із 1 296 763 осіб). Серед загальної чисельності українців Сумщини частка Глухова складала 2,75% (31 723 особи із 1 152 034 осіб). За рівнем зосередження у цьому місті українці дещо переважали все населення, відповідно, 2,75% та 2,70% [2, 3].

Абсолютну більшість серед українців міста Глухова становили україномовні – 90,51 % (28 213 осіб із 31 723 осіб). Однак, у результаті інерційних впливів етномовних процесів доби бездержавності серед українців у цьому місті спостерігалися асиміляційні процеси у їхньому мовному середовищі. Частка російськомовних серед них досягала 9,47% (3 005 осіб). Тобто, серед українців Глухова кожен 10-й виявився зросійщеним за мовою [2].

До того ж, рівень частки україномовних серед українців у цьому місті був дещо нижчим, ніж серед загальної чисельності українців Сумської області, відповідно, 90,51 % (28 213 осіб із 31 723 осіб) та 92,36% (1 064 075 осіб із 1 152 034 осіб). І, навпаки, рівень частки російськомовних серед українців Глухова залишався дещо вищим, ніж серед українців Сумщини, відповідно, 9,47 % (3 005 осіб) та 7,56 % (87 105 осіб) [2, 3]. Для порівняння, якщо серед українців Глухова кожен 10-й був російськомовним, а у цілому в Сумській області – лише кожен 13-й. При цьому, рівень частки міста Глухова серед загальної чисельності україномовних українців Сумщини залишався дещо нижчим, ніж серед російськомовних українців області, відповідно, 2,70 % (28 213 осіб із 1 064 075 осіб) та 3,45 % (3 005 осіб із 87 105 осіб) [2, 3]. Для порівняння, на території міста Глухова мешкав кожен 37-й україномовний українець Сумщини та кожен 29-й російськомовний українець області.

Етнічні меншини. Попри прикордонний статус Глухова, сукупна чисельність етнічних меншин у місті залишалася не досить значною. Тому, і рівень їхньої частки серед усього населення цього міста складав лише 9,24 % (3 231 особа із 34 954 осіб). Ще 11 осіб (0,03 %) не визначили власне етнічне походження. До того ж, серед загальної чисельності населення Сумської області рівень частки етнічних меншин був дещо вищим – 10,39 % (134 713 осіб із 1 296 763 осіб). Ще 10 016 осіб (0,77 %) у Сумщині не вказали своє етнічне походження. Серед загальної чисельності етнічних меншин Сумської області частка міста Глухова складала 2,40 % (3 231 особа із 134 713 осіб). Проте, рівень зосередження українців у цьому місті залишався дещо вищим – 2,75% [2, 3]. Тобто, на теренах Глухова мешкав кожен 42-й представник етнічних меншин Сумщини та кожен 36-й українець області.

Росіяни. Найбільшою за чисельністю поміж етнічних меншин у місті Глухові залишалися росіяни. Однак рівень їхньої частки серед усього населення був досить незначним і становив лише 8,41 % (2 939 осіб із 34 954 осіб). Тобто, серед загальної чисельності населення цього міста лише кожен 12-й був росіянином. До того ж, рівень частки росіян серед усього

населення Глухова залишався дещо нижчим, ніж серед усього населення Сумської області – 9,38 % (121 655 осіб із 1 296 763 осіб) [2, 3]. Тобто, росіяни залишалися в меншості і мали переважно дисперсний тип розселення як у місті Глухові, так і у Сумщині у цілому, за винятком Путивльського району. Серед загальної чисельності росіян Сумської області рівень частки Глухова залишався досить незначним – лише 2,42% (2 939 осіб із 121 655 осіб). За рівнем зосередження у цьому місті росіяни дещо поступалися українцям, відповідно, 2,42 % та 2,75% [2, 3]. Для порівняння, на теренах міста Глухова мешкав лише кожен 41-й росіянин Сумщини та кожен 36-й українець області.

Варто зазначити також, що росіяни складали абсолютну більшість серед сукупної чисельності етнічних меншин міста Глухова – 90,96% (2 939 осіб із 3 231 особи). Тобто, 9 із 10-ти представників етнічних меншин міста були росіянами і за чисельністю вони на порядок переважали всі інші етнічні меншини разом узяті, відповідно, 2 939 осіб та 292 особи. До того ж, рівень частки росіян серед етнічних меншин Глухова залишався фактично таким же, як і рівень частки українців серед усього населення міста, відповідно, 90,96% та 90,76% [2, 3]. Абсолютну більшість серед росіян, які мешкали у Глухові становили російськомовні – 89,72 % (2 637 осіб із 2 939 осіб). Частка україномовних серед них досягала 10,24% (301 особа). Варто підкреслити, що рівень мовної асиміляції (українізації) росіян у Глухові виявився навіть дещо вищим, ніж рівень мовної асиміляції (зросійщення) українців у цьому місті, відповідно, 10,24 % та 9,47 % [2]. Для порівняння, серед росіян міста Глухова кожен 10-й був україномовним, а серед українців – кожен 11-й був російськомовним. До того ж, рівень частки російськомовних серед росіян у Сумській області у цілому виявився фактично таким же, як і серед росіян у місті Глухові. Не відрізнявся також і рівень частки україномовних серед росіян у цілому в Сумщині та Глухові, відповідно, 10,36 % та 10,24 %. Рівень зосередження у місті Глухові також не відрізнявся, відповідно, 2,42 % та 2,39 % [2, 3].

Етнічні меншини, крім росіян. Кожна з етнічних меншин, окрім росіян у Глухові мала дисперсний тип розселення. Тому досить незначною залишалася і сукупна чисельність етнічних меншин, окрім росіян, як і їхня частка серед усього населення міста – 0,80 % (281 особа із 34 954 осіб). Незначним був також і рівень їхньої частки серед загальної чисельності населення Сумської області – 1,01 % (13 058 осіб із 1 296 763 осіб) [2, 3]. Для порівняння, серед усього населення Глухова лише кожен 238-й мешканець належав до етнічних меншин, окрім росіян, а серед усього населення Сумщини – кожен 99-й. Доволі незначним залишався також і рівень частки етнічних меншин, окрім росіян серед сукупної чисельності етнічних меншин Глухова – 9,04 % (292 особи із 3 231 особи). Тобто, серед сукупної чисельності етнічних меншин у цьому місті лише кожен 11-й належав до етнічних меншин, окрім росіян, а всі інші були росіянами. Фактично таким же залишався і цей рівень серед сукупної чисельності етнічних меншин у цілому у Сумській області – 9,69 % (13 058 осіб із 134 713 осіб) [2, 3].

Серед етнічних меншин, окрім росіян, розселених дисперсно у місті Глухові значного поширення набули асиміляційні процеси у їхньому мовному середовищі. Неасимільовані за мовою опинилися в меншості серед сукупної чисельності етнічних меншин, окрім росіян у цьому місті – 32,74 % (92 особи із 281 особи). Тобто, лише кожен 3-й серед них виявився неасимільованим за мовою. Доволі значним був також і рівень частки україномовних у відносних показниках серед етнічних меншин, окрім росіян у Глухові – 23,49 % (66 осіб). До того ж, рівень частки україномовних серед етнічних меншин, окрім росіян у цьому місті виявився вдвічі вищим, ніж серед росіян – 10,24 %. Як наслідок інерційного впливу етномовних процесів доби бездержавності України залишався досить помітний рівень частки російськомовних серед етнічних меншин, окрім росіян у Глухові. Зросійщені за мовою серед них складали відносну більшість – 43,77 % (123 особи із 281 особи) [2].

Досить незначним залишався також і рівень частки міста Глухова серед загальної чисельності етнічних меншин, окрім росіян у Сумській області – лише 2,15 % (281 особа із 134 713 осіб) [2, 3]. Тобто, лише кожен 44-й представник етнічних меншин, окрім росіян Сумщини мешкав у Глухові. Рівень частки неасимільованих за мовою та україномовних серед етнічних меншин, окрім росіян у Глухові залишався дещо нижчим, ніж у Сумській області в цілому, відповідно, 32,74 % та 23,49 %, а також 34,97 % та 26,42 %. І, навпаки, рівень частки російськомовних

серед етнічних меншин, окрім росіян у місті був дещо вищим, ніж в області в цілому, відповідно, 42,77 % та 38,67 % [2, 3]. До того ж, дещо відрізнявся також і рівень зосередження у місті Глухові етнічних меншин, окрім росіян у залежності від мовної компетенції. Зокрема, частка міста серед неасимільованих за мовою етнічних меншин, окрім росіян у Сумській області становила 2,01 % (92 особи із 4 567 осіб), серед україномовних – 1,91 % (66 осіб із 3 450 осіб), серед російськомовних – 2,44 % (123 особи із 5 049 осіб) [2, 3]. Для порівняння, у Глухові кожен 50-й представник неасимільованих за мовою етнічних меншин, окрім росіян Сумщини, кожен 52-й представник україномовних та кожен 41-й представник російськомовних серед етнічних меншин, окрім росіян області.

Варто підкреслити, що чисельність кожної із 8-ми етнічних меншин, окрім росіян, як і рівень їхньої частки серед усього населення міста Глухова залишалися досить незначними. Зокрема, чисельність білорусів складала 84 особи, а їхня частка серед загальної чисельності населення цього міста (62 239 осіб) досягала лише 0,24 %. Ще меншими залишалися чисельність та рівень частки серед усього населення міста інших етнічних меншин: ромів – 37 осіб (0,11 %), євреїв – 29 осіб (0,08 %), вірменів – 21 особа (0,06 %), грузинів – 15 осіб (0,04 %), молдованів – 14 осіб (0,04 %), поляків – 13 осіб (0,04 %) та татар – 13 осіб (0,04 %) [2]. Тобто, на території міста Глухова мешкали поодинокі представники цих етнічних меншин, переважну більшість серед них складали мігранти у першому поколінні. Незначним був також і рівень частки кожної із цих меншин серед сукупної чисельності етнічних меншин у Глухові (2 231 особа). Зокрема, частка білорусів складала 2,56 %, ромів – 1,15 %, євреїв – 0,90 %, вірменів – 0,65 %, грузинів – 0,46 %, молдованів – 0,43 %, поляків – 0,40 % та татар – 0,40 % [2]. До того ж, майже третину сукупної чисельності етнічних меншин, окрім росіян у місті Глухові (281 особа) становили представники лише однієї меншини – білоруси (29,89 %). Рівень частки інших меншин був нижчим: ромів – 13,17 %, євреїв – 10,32 %, вірменів – 7,47 %, грузинів – 5,34 %, молдованів – 4,98 %, поляків – 4,98 % та татар – 4,98 % [2].

Помітно відрізнялася також і мовна структура кожної із 8-ми етнічних меншин у місті Глухові. Значного поширення у їхньому мовному набули асиміляційні процеси. Лише серед грузинів та ромів абсолютну більшість становили неасимільовані за мовою – 66,67 % (10 осіб із 15 осіб) та 64,86 % (24 особи із 37 осіб). Відносну більшість неасимільовані за мовою складали також серед вірменів – 47,62 % (10 осіб із 21 особи). Серед білорусів, татар та молдованів неасимільовані за мовою опинилися в меншості, відповідно, 23,81 % (20 осіб із 84 осіб), 15,38 % (2 особи із 13 осіб) та 14,29 % (2 особи із 14 осіб). А серед євреїв та поляків не було жодного неасимільованого за мовою [2]. Поміж 8-ми етнічних меншин міста Глухова україномовні складали абсолютну більшість серед поляків – 61,54 % (8 осіб із 13 осіб), україномовними була також половина молдованів – 50,00 % (7 осіб із 14 осіб). Україномовні залишалися в меншості серед інших 5-ти меншин: серед ромів – 29,73 % (11 осіб із 37 осіб), серед білорусів – 23,81 % (20 осіб із 84 осіб), серед євреїв – 20,69 % (6 осіб із 29 осіб), серед татар – 15,38 % (2 особи із 13 осіб), а найменше серед вірменів – 9,52 % (лише 2 особи із 21 особи). Лише серед грузинів не було жодного україномовного [4]. Із 8-ми етнічних меншин Глухова серед 3-х із них російськомовні становили абсолютну більшість: серед євреїв – 79,31 % (23 осіб із 29 осіб), серед татар – 69,23 % (9 осіб із 13 осіб) та серед білорусів – 52,38 % (44 особи із 84 осіб). Серед інших 5-ти меншин російськомовні опинилися в меншості: серед вірменів – 42,86 % (9 осіб із 21 особи), серед поляків – 38,46 % (5 осіб із 13 осіб), серед молдованів – 35,71 % (5 осіб із 13 осіб), серед грузинів – 33,33 % (5 осіб із 15 осіб), а найменше серед ромів – лише 2,70 % (1 особа із 37 осіб) [2].

Україномовне населення. Ключовою ознакою мовної структури населення міста Глухова, як і Сумської області у цілому, залишається домінування за чисельністю україномовного населення. Зокрема, рівень частки україномовного населення серед загальної чисельності населення Глухова досягав 83,20 % (29 080 осіб із 34 954 осіб). Проте, за чисельністю та за рівнем частки серед усього населення цього міста україномовне населення дещо поступалося українцям – 90,76 % (31 723 особи). Тобто, чисельність україномовного населення виявилася нижчою, ніж чисельність українців на 2 643 особи, а рівень частки україномовного населення серед усього населення Глухова був нижчим, ніж рівень частки українців – на 7,56 % [2]. Такі відмінності були спричинені тим, що чисельність

зросійщених за мовою українців виявилася помітно вищою у Глухові, ніж чисельність україномовних етнічних меншин, відповідно, 3 005 осіб та 367 осіб [2]. Однак, попри відмінності у рівні частки серед усього населення, як українці, так і україномовне населення становило абсолютну більшість серед загальної чисельності населення міста.

Рівень частки україномовного населення серед усього населення міста Глухова залишався фактично таким же, як серед загальної чисельності населення Сумської області, відповідно, 83,20 % (29 080 осіб із 34 954 осіб) та 83,29 % (1 080 129 осіб із 1 296 763 осіб). Серед україномовного населення Сумщини частка Глухова досягала 2,69 % (29 080 осіб із 1 080 129 осіб). Рівень зосередження у цьому місті україномовного населення був фактично таким же, як і рівень зосередження українців та всього населення, відповідно, 2,69 %, 2,75 % та 2,70 % [2, 3]. Абсолютну більшість серед україномовного населення міста Глухова становили україномовні українці – 98,74 % (28 713 осіб із 29 080 осіб). Рівень частки як україномовних росіян, так і україномовних етнічних меншин, окрім росіян, як і їхня чисельність в абсолютних показниках, залишалися досить незначними, відповідно, 1,03 % (301 особа) та 0,24 % (лише 66 осіб). Поміж 8-ми етнічних меншин, окрім росіян серед україномовного населення Глухова найвищим був рівень частки україномовних білорусів, однак лише 0,07 % (20 осіб) [2]. Подібною була також і етнічна структура україномовного населення у Сумській області у цілому. Зокрема, рівень частки україномовних українців досягав 98,51 % (1 064 075 осіб із 1 080 128 осіб), а рівень частки україномовних росіян та україномовних етнічних меншин, окрім росіян був доволі незначним, відповідно, 1,17 % (12 603 особи) та 0,32 % (3 450 осіб) [4]. Тобто, україномовне населення міста Глухова, як і Сумщини в цілому складалося переважно якраз лише з україномовних українців.

Російськомовне населення. Серед загальної чисельності населення міста Глухова російськомовне населення залишалося в меншості – 16,49 % (5 765 осіб із 34 954 осіб). Тобто, серед усіх мешканців міста лише кожен 6-й був російськомовним. При цьому, виявилось, що за чисельністю та за рівнем частки серед усього населення Глухова російськомовне населення, насамперед за рахунок зросійщених за мовою українців, майже удвічі переважало росіян, відповідно, 16,49 % (5 765 осіб) та 8,41 % (2 939 осіб) [2]. Однак, як російськомовне населення, так і росіяни залишалися в меншості серед загальної чисельності міста Глухова. Рівень частки російськомовного населення серед усього населення Глухова залишався дещо вищим, ніж серед загальної чисельності населення Сумської області, відповідно, 16,49 % (5 765 осіб із 34 954 осіб) та 15,50 % (201 050 осіб із 1 296 763 осіб) [2]. Тобто, як серед усього населення міста Глухова, так і Сумщини у цілому, російськомовне населення опинилося в меншості. Варто підкреслити також, що серед загальної чисельності російськомовного населення Глухова абсолютну більшість складала не російськомовні росіяни, а якраз зросійщені за мовою українці, відповідно, 45,74 % (2 637 осіб із 5 765 осіб) та 52,12 % (3 005 осіб). А рівень частки російськомовних етнічних меншин, окрім росіян залишався досить незначним – лише 2,13 % (123 особи). Поміж 8-ми етнічних меншин, окрім росіян серед російськомовного населення міста найвищим був рівень частки російськомовних білорусів – 0,76 % (44 особи) [2]. Тобто, у місті Глухові чисельність російськомовних українців в абсолютних показниках виявилася навіть вищою, ніж чисельність російськомовних росіян.

Етнічна структура російськомовного населення міста Глухова помітно відрізнялася від етнічної структури російськомовного населення Сумської області у цілому. Переважну більшість серед загальної чисельності російськомовного населення Сумщини складала російськомовні росіяни – 54,16 % (108 896 осіб із 201 050 осіб). Однак, досить високим був також і рівень частки російськомовних українців – 43,33 % (87 105 осіб). Рівень частки російськомовних етнічних меншин, окрім росіян серед російськомовного населення області залишався досить незначним – лише 2,51 % (5 049 осіб). Найвищим серед цих меншин був рівень частки російськомовних білорусів – 0,87 % (1 747 осіб) [2, 3].

Таким чином, абсолютну більшість серед загальної чисельності населення міста Глухова, як і Сумської області у цілому, становили українці та україномовне населення. Також абсолютну більшість серед українців Глухова складала україномовні. У місті мешкають також росіяни та поодинокі представники інших етнічних меншин. Значна частина з них були недавніми мігрантами. В умовах дисперсного розселення серед етнічних меншин, окрім росіян

набули значного розповсюдження процеси мовної асиміляції, однак не у формі мовної українізації, а у формі мовного зросійщення, що є прямим наслідком бездержавного минулого України. В умовах бездержавності українці опинилися в становищі «підпорядкованої більшості», а домінуюче становище посідала російська етнічна меншина, яка тоді фактично не зазнавала природної мовної асиміляції з боку української більшості.

Внаслідок збереження інерційних впливів етномовних процесів доби бездержавності чисельність зросійщених за мовою українців в абсолютних показниках виявилася навіть більшою, ніж чисельність російськомовних росіян у місті Глухові. Тому, переважну більшість серед російськомовного населення Глухова складала не російськомовні росіяни, а зросійщені за мовою українці. Україномовне населення міста складалося переважно лише з україномовних українців, а рівень частки україномовних етнічних меншин, як і їхня чисельність в абсолютних показниках залишалися досить незначними. Попри це, як росіяни, так і російськомовне населення опинилося в меншості серед загальної чисельності населення Глухова, а українці та україномовне населення домінували за чисельністю.

Отже, нинішній прикордонний Глухів – колишня гетьманська столиця є українським за етнічним складом та україномовним за мовною структурою населення. Етномовна структура населення цього міста мало чим відрізняється від етномовного складу населення Сумської області у цілому. Досить перспективними залишаються також і дослідження змін чисельності та етномовної структури населення в історичному вимірі як міста Глухова – колишньої столиці Гетьманщини та центру Глухівської округи в 20-ті рр. ХХ ст., так Сумської області на основі аналізу статистичних матеріалів переписів населення 1926, 1959, 1970, 1979 та 1989 рр.

1. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / За ред. О.Г. Осаулєнка. – К.: Держкомстат України, 2003. – 246 с.; Архів Держкомстату України.
2. Таблиця 1. Етномовна структура населення міста Глухова.
3. Таблиця 2. Етномовна структура населення Сумської області.
4. Скляр В. Етнічний склад населення Сумської області (за матеріалами переписів 1989 та 2001 рр.) / В. Скляр // Сумська Старовина. Науковий журнал з історії та культури України. – 2008. – № XXIII. – С. 107-114.

По статистическим материалам Всеукраинской переписи 2001 г. раскрыта этноязыковая структура населения города областного подчинения – Глухова.

Ключевые слова: город Глухов, Сумская область, этническая и языковая структура, население, статистические материалы, украинцы, украиноязычное население, этнические меньшинства.

A population census is defined as a measure which permits in regular time intervals to carry out an official account of the number of the population which lives on a country's territory as a whole and on all levels of administrative-territorial structure. Data of a census are necessary for forecasting and management of socio-economic development of a country, realization of demographic policy, budget planning and other purposes.

According to the resolution of the Economic and Social Council of the United Nations Organization as of July 19, 1995 about the conduct population and housing censuses by UN Members States during the period 1995-2004 the All-Ukrainian Population Census took place on 5 of December 2001.

It is the first national census of the population in Ukraine since the previous one was carried out in 1989, before the proclamation of independence of Ukraine.

The objective of the first All-Ukrainian population census was to obtain real information about the fundamental changes that had taken place in the socio-economic system of independent Ukraine, to create the information base of demographic and socio-economic data about the number of the population, its nationality, language and family composition, its distribution by age, gender, citizenship, education, sources of livelihood, occupation, social status, migratory activity, etc. both for the country as the whole and administrative and territorial divisions.

Using the statistics materials of the All-Ukrainian Population Census of 2001 the ethnic and language structure of the population of Sumy region Hlukhiv city are shown. It was determined that the

absolute majority of the population of the city was Ukrainians and Ukrainian-speaking population. It was found out that only isolated representatives of ethnic minorities settled in Hlukhiv territory, the largest among them are Russians. The peculiarities of the linguistic structure of both Ukrainians and ethnic minorities are established. It has been proved that the processes of linguistic assimilation have become widespread among ethnic minorities. It was found that among the Russian-speaking population of Hlukhiv, as a result of the inertial effects of the ethnological processes in the period without state of Ukraine, the vast majorities were Russian-speaking Russians, and russified according to their language Ukrainians. It was emphasized that both Russian and Russian-speaking population remained in the minority among the total population of the Hlukhiv city.

Keywords: Hlukhiv, Sumy region, ethnic and linguistic structure of population, statistical materials, Ukrainians, Ukrainian-speaking population, ethnic minorities.

1. Natsionalnyi sklad naseleння Ukrainy ta yoho movni oznaky za danymy Vseukrainskoho perepysu naseleння 2001 roku / Za red. O.H. Osaulenka. – K.: Derzhkomstat Ukrainy, 2003. – 246 s.; Arkhiv Derzhkomstatu Ukrainy.
2. Tablytsia 1. Etnomovna struktura naseleння mista Hlukhova.
3. Tablytsia 2. Etnomovna struktura naseleння Sumskoi oblasti.
4. Skliar V. Etnichniy sklad naseleння Sumskoi oblasti (za materialamy perepysiv 1989 ta 2001 rr.) / V. Skliar // Sumska Starovyna. Naukovyi zhurnal z istorii ta kultury Ukrainy. – 2008. – # KhKhIII. – S. 107-114.

© Скляр В. М.

Стаття надійшла до редколегії 25. 08. 2017 р.

Таблиця 1. Етномовна структура населення міста Глухова:

загальна чисельність (1), власна мова (2), україномовні (3), російськомовні (4), етнічна структура всього населення (5), структура етнічних меншин (6), структура етнічних меншин, окрім росіян (7), частка з власною рідною мовою (8), частка україномовних (9), частка російськомовних (10), структура україномовного населення (11), структура російськомовного населення (12), частка Глухова серед населення Сумської області: серед усього населення (13), серед населення з власними мовами (14), україномовного населення (15), російськомовного населення (16)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	осіб	осіб	осіб	осіб	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
все населення	34 954	31 442	29 080	5 765	100,0			89,95	83,20	16,49	100,0	100,0	2,70	2,67	2,69	2,74
українці	31 723	28 713	28 713	3 005	90,76			90,51	90,51	9,47	98,74	52,12	2,75	2,70	2,70	3,45
етнічні меншини	3 220	2 729		2 760	9,21	100,0		84,75	11,40	85,71	1,26	47,88	2,39	2,41	2,29	2,42
росіяни	2 939	2 637	301	2 637	8,41	90,96		89,72	10,24	89,72	1,02	45,74	2,42	2,42	2,39	2,42
етнічні меншини, крім росіян	281	92	66	123	0,80	9,04	100,0	32,74	23,49	43,77	0,24	2,13	2,24	2,01	1,91	2,44
білоруси	84	20	20	44	0,24	2,56	29,89	23,81	23,81	52,38	0,07	0,76	1,94	1,38	1,79	2,52
цигани	37	24	11	1	0,11	1,15	13,17	64,86	29,73	2,70	0,04	0,01	2,69	4,20	1,68	0,70
євреї	29	-	6	23	0,08	0,90	10,32	-	20,69	79,31	0,02	0,40	3,81	-	2,68	4,39
вірмени	21	10	2	9	0,06	0,65	7,47	47,62	9,52	42,86	0,01	0,16	1,78	1,40	1,65	2,65
грузини	15	10	-	5	0,04	0,46	5,34	66,67	-	33,33	-	0,09	3,54	4,26	-	3,76
молдовани	14	2	7	5	0,04	0,43	4,98	14,29	50,00	35,71	0,02	0,09	1,80	0,55	3,26	2,55
поляки	13	-	8	5	0,04	0,40	4,63	-	61,54	38,46	0,03	0,09	3,09	-	3,45	3,29
татари	13	2	2	9	0,04	0,40	4,63	15,38	15,38	69,23	0,01	0,16	2,99	2,86	2,74	3,11
етнічне походж. не вказано	11				0,03											

Таблиця 2. Етномовна структура населення Сумської області:

загальна чисельність (1), власна мова (2), україномовні (3), російськомовні (4), етнічна структура всього населення (5), структура етнічних меншин (6), структура етнічних меншин, окрім росіян (7), частка з власною рідною мовою (8), частка україномовних (9), частка російськомовних (10), структура україномовного населення (11), структура російськомовного населення (12)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	осіб	осіб	осіб	осіб	%	%	%	%	%	%	%	%
все населення	1 296 763	1 177 538	1 080 128	201 050	100,0			90,81	83,29	15,50	100,0	100,0
українці	1 152 034	1 064 075	1 064 075	87 105	88,84			92,36	92,36	7,56	98,51	43,33
етнічні меншини	134 713	113 463	16 053	113 945	11,39	100,0		84,23	11,92	84,58	1,49	56,67
росіяни	121 655	108 896	12 603	108 896	9,38	90,31		89,51	10,36	89,51	1,17	54,16
етнічні меншини, крім росіян	13 058	4 567	3 450	5 049	1,01	9,69	100,0	34,97	26,42	38,67	0,32	2,51
білоруси	4 320	1 450	1 118	1 747	0,33	3,21	33,08	33,56	25,88	40,44	0,10	0,87
цигани	1 377				0,11	1,02	10,55	41,47	47,49	10,31	0,06	0,07
вірмени	1 183				0,09	0,88	9,06	60,27	10,23	28,66	0,01	0,17
молдовани	778	363	215	196	0,06	0,58	5,96	46,66	27,63	25,19	0,02	0,10
євреї	762	13	224	524	0,06	0,57	5,84	1,71	29,40	68,77	0,02	0,26
татари	435	70	73	289	0,03	0,32	3,33	16,09	16,78	66,44	0,01	0,14
грузини	424	235	54	133	0,03	0,31	3,25	55,42	12,74	31,37	0,00...	0,07
поляки	421	25	232	152	0,03	0,31	3,22	5,94	53,33	36,10	0,02	0,07
етнічне походження не вказано	10 016				0,77							